

PREDNOSTI I NEDOSTACI UVOĐENJA EURA U HRVATSKOJ

Gale, Karlo

Undergraduate thesis / Završni rad

2022

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Split, Faculty of economics Split / Sveučilište u Splitu, Ekonomski fakultet**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:124:085230>

Rights / Prava: [In copyright](#)/[Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2024-07-17**

Repository / Repozitorij:

[REFST - Repository of Economics faculty in Split](#)

UNIVERSITY OF SPLIT

**SVEUČILIŠTE U SPLITU
EKONOMSKI FAKULTET**

ZAVRŠNI RAD

**PREDNOSTI I NEDOSTACI UVOĐENJA EURA U
HRVATSKOJ**

Mentor:

Prof. dr. sc. Branko Grčić

Student

Karlo Gale

Split, srpanj 2022.

SADRŽAJ

1. UVOD	1
1.1. Definiranje problema istraživanja	1
1.2. Ciljevi rada	1
1.3. Metode rada	2
1.4. Struktura rada	2
2. POVIJEST	3
2.1. Povijest Europske Unije.....	3
2.2. Povijest eura	10
3. PRIMJERI DRUGIH DRŽAVA S UVOĐENJEM EURA	12
3.1. Primjer Irske	12
3.2. Primjer Grčke	13
3.3. Primjeri ostalih država	14
4. PREDNOSTI UVOĐENJA EURA	16
4.1. Uvod u uvođenje eura	16
4.2. Uklanjanje valutnog rizika	16
4.3. Niže kamatne stope	18
4.4. Smanjenje rizika od izbijanja valutne i bankarske krize	19
4.5. Niži transakcijski troškovi	20
4.6. Poticanje međunarodnih investicija i trgovine	20
4.7. Sudjelovanje u raspodjeli monetarnog prihoda eurosustava	21
4.8. Pristup mehanizmu financijske pomoći za zemlje europodručja	22
5. NEDOSTATCI UVOĐENJA EURA	23
5.1. Gubitak neovisne monetarne politike.....	23
5.2. Povećanje razine cijena zbog troškova konverzije	26
5.3. Rizik prekomjernih kapitalnih priljeva i akumulacija u makroekonomskoj neravnoteži	27
5.4. Jednokratni troškovi prijenosa	28
5.5. Sudjelovanje u pružanju financijske pomoći drugim državama članicama	29
6. ZAKLJUČAK	31

1.UVOD

1.1.Definiranje problema istraživanja

Tema ovog završnog rada su prednosti i nedostaci uvođenja eura kao službene valute. Kako bi što bolje razjasnili navedeni problem, vratiti ćemo se malo u prošlost. Naime, ideja o zajedničkoj valuti nastaje radi promicanja rasta, stabilnosti i ekonomske integracije u Europi. Proces usvajanja eura kao zajedničke valute je bio dugogodišnji cilj Europske Unije. Prvotno, euro je bila valuta koja se koristila kao sredstvo plaćanja samo među zemljama članicama. Ideja o zajedničkoj valuti nastaje u razdoblju 1960-tih godina, no zbog raznih nepogodnosti ta ideja se tek realizirala 1. siječnja 1999. godine. Nakon tog perioda, sve članice koje su u Europskoj uniji su obvezne na pridruživanje eurozoni kada zadovolje uvijete koji će biti detaljnije pojašnjeni u ovom radu. Isto tako, ulaskom Hrvatske 1. srpnja 2013. godine u Europsku uniju započinje proces usvajanja eura i pridruživanjem eurozoni. Uz ostale kriterije Hrvatska je morala biti član europskog tečajnog mehanizma (ERM II) najmanje dvije godine prije ulaska u eurozonu. Hrvatska se kuna u srpnju 2020. godine pridružila europskom tečajnom mehanizmu po središnjem paritetu koji je iznosio 1 euro = 7,53450 kuna. Tim korakom je uspostavljena bliska suradnja između HNB-a i Europske središnje banke (ECB). Isto tako, ostvaren je ključni korak na putu uvođenja eura koji će se dogoditi 1. siječnja 2023. godine.

1.2.Ciljevi rada

Cilj ovog rada je definiranje prednosti vezanih za uvođenje eura te isto tako i nedostataka. Prezentirati će se brojni primjeri koji ukazuju na beneficije uvođenja eura za Hrvatsku. Isto tako uzeti će se primjeri zemalja poput Grčke, Irske i Portugala koji su vrlo slični Hrvatskoj po gospodarstvu te iz tih primjera možemo donijeti zaključak o sličnim situacijama u kojima se Hrvatska nalazi. Detaljno će se definirati i nedostaci uvođenja eura, a kao jedan od nedostataka za Hrvatsku je djelomični gubitak nacionalnog suvereniteta u smislu gubitka samostalne monetarne politike te porast cijena. U ovom radu se posebno osvrćemo i na povijest eura te povijest Europske unije kako bi što detaljnije objasnili svrhu nastanka te uvođenja eura.

1.3. Metode rada

U radu će se koristiti različite istraživačke metode kao što su:

- Metoda analize – postupak traženja veze, uzorka i posljedice te rastavljanja zaključka na sastavne elemente.
- Sinteze – postupak koji je obrnut od postupka metode analize. Sinteza je postupak u kojima djelatnost subjekta postupno teče od jednostavnog, apstraktnog, kroz spajanje i povezivanje ka konstruiranju cjelovitog objekta, pojave ili događaja.
- Indukcije – postupak koji podrazumijeva zaključivanje od pojedinačnih slučajeva prema općim zakonitostima.
- Dedukcije – postupak zaključivanja od općeg k pojedinačnom slučaju.
- Deskripcije – postupak kojim se opisuju pojave koje se istražuju. U ovom radu velika pozornost se posvećuje detaljnom opisivanju činjenica, pojava ili podataka kako bi se povećala objektivnost i točnost informacija.

1.4. Struktura rada

Rad je podijeljen na šest poglavlja, uključujući *Uvod* i *Zaključak*. Ostala četiri poglavlja se odnose na tematiku cijelog ovog rada. U početnom dijelu rada osvrćemo se na povijest eura te povijest euro zone. Detaljno prolazimo kroz razdoblje rađanja ideje, osnivanja i rasta Europske unije od 17. stoljeća pa sve do danas. Govorimo o glavnim razlozima ujedinjenja te o zalaganjima kroz povijest. Kasnije navodimo primjere drugih zemalja s uvođenjem eura kako bi smo što bolje mogli vidjeti kroz što su nama bliske države prolazite te kako bi se mi mogli bolje i jednostavnije prilagoditi. Treće i četvrto poglavlje se odnosi na prednosti i nedostatke zamjene domaće kune za euro.

2. POVIJEST

2.1. Povijest Europske Unije

Kako bi mogli pričati o početcima razvoja eura kao valute moramo se vratiti u razdoblje prije toga, razdoblje koje počinje pojmom povezivanja i suradnje pojedinih država Europe, razdoblje nastanka Europske Unije.

Iako početke nastanka Europske unije svrstavamo na kraj 2. svjetskog rata, ideja o ujedinjenju se javlja mnogo ranije točnije u 17. stoljeću, a u nekim zapisima i još ranije. U tom periodu ta ideja o ujedinjenju se nije ostvarila. Razlog je taj da od prve pojave ideje pa sve do njene realizacije trebalo je proći dosta vremena kako bi sazrijeli uvjeti za njeno šire prihvaćanje.

Stoljećima kasnije dolazimo do situacije u kojoj se europske zemlje konstantno bore za svoje interese.¹

Početak formiranja Europske unije započeo je nakon 2. svjetskog rata. U tom periodu zemlje pobjednice su odlučile formirati jedan novi oblik povezivanja i suradnje pojedinih država Europe pod nazivom “integracija”. Nakon 2 svjetskog rata primarni cilj ujedinjenja je bio trajni mir. Predvodnici i vizionari pokreta koji su bili glavni stvaratelji Europe kakvu danas poznajemo zalagali su se za:

- slobodu, demokraciju i ravnopravnost
- poštovanje ljudskog dostojanstva, ljudskih prava i vladavine prava
- solidarnost i zaštita za svakoga.

Drugi svjetski rat je nanio ogromnu štetu gospodarstvu zemalja rata. Završetkom rata dolazi do podjele u Europi između bivših saveznika SSSR-a s jedne strane te Velike Britanije i Francuske s druge strane. Sukob između pitanja podjele uprave nad poraženom Njemačkom, doveo je do podjele Europe na zemlje Zapadne Europe te zemlje Istočne Europe.

Osnovne razlike između zemalja Zapadnog bloka i Istočnog bloka se mogu uočiti kroz političke aspiracije političkih elita:

¹ Mintas-Hodak LJ. (ur.)(2004): Uvod u Europsku Uniju, Mate, Zagreb, str.4

- Obnova Zapadnog bloka je odrađena uz veliku pomoć SAD-a, dok je Istočni blok obnovu usmjerio na SSSR na teret ostalih zemalja tog bloka.
- Radi vojne sigurnosti u Zapadnom bloku dolazi do osnivanja NATO-a, dok u Istočnom bloku dolazi do osnivanja Varšavskog pakta.
- Zapadni blok provodi proces dekolonizacije, dok Istočni blok drži u sferi sve zemlje iza „željezne zavjese”
- U Zapadnom bloku dolazi do obnove gospodarstva, dok je u istočnom bloku zavladao komunističko-socijalistički sustav i jednopartijski totalitarizam.
- U zapadnom bloku dolazi do europskih integracija, dok u Istočnom bloku ne. ²

1949. Godine dolazi do osnivanja NATO-a odnosno Organizacije sjevernoatlantskog ugovora. Tada je nato brojio 12 zemalja članica: Belgija, Kanada, Danska, Francuska, Island, Italija, Luksemburg, Nizozemska, Norveška, Portugal, Engleska te Amerika. Hrvatska se pridružila NATO-u 2009. Godine. Danas NATO ima 30 članica, od kojih je 21 i članica Europske Unije. Mjesec dana nakon osnivanja NATO-a dolazi do osnivanja Vijeća Europe.

Idejni začetnik Vijeća Europe je Winston Churchill, koji je u svom predavanju na Sveučilištu u Zurichu, 19. Rujna 1946. Izložio ideju o „Sjedinjenim Državama Europe” po uzoru na SAD. Nakon 2. svjetskog rata Vijeće Europe je prva osnovana međunarodna organizacija. Vijeće Europe je tada činilo 10 zemalja članica. ³

Glavni cilj Vijeća Europe je promicanje zaštite ljudskih prava, razvitak demokracije i jačanje vladavine prava. Danas Vijeće Europe svoj fokus usmjerava na borbu protiv korupcije i organiziranog kriminala, slobodu medija, prosvjetu, zaštitu kulturne baštine i zaštitu okoliša.

Vijeće Europe djeluje kroz 4 tijela:

1. Odbor ministarstva kojeg čine ministri vanjskih poslova ili njihovi zamjenici. Odbor Ministarstva je zadužen za očuvanje vrijednosti na kojima je Vijeće Europe osnovano te na praćenju obveza članica. Isto tako obveza Odbora jest slati svoje preporuke drugim vladama. Do 1998. Odbor ministarstva je bio kontrolnog sustava o predmetima za ljudska prava. Nakon uspostave Europskog suda, odbor je zadržao zadaću praćenja provedbe odluka.

² Mintas-Hodak LJ. (ur.)(2004): Uvod u Europsku Uniju, Mate, Zagreb, str.5

³ Internet, raspoloživo na: https://european-union.europa.eu/principles-countries-history/history-eu/1945-59_hr [13.05.2022]

2. Parlamentarna skupština se smatra vodećom snagom u ostvarivanju suradnje među svim demokratskim državama Europe. Parlamentarna skupština je zaslužna za europske ugovore koji danas čine temelj europskog pravnog sustava.
3. Kongres lokalnih i regionalnih vlasti temeljnu zadaću ima u osiguravanju sudjelovanja lokalnih i regionalnih vlasti u procesu Europskog integriranja te promicanja lokalnih i regionalnih demokracija.
4. Tajništvo svoju uslugu pruža odboru ministarstva i njihovim stručnim odborima. ⁴

1950. godine dolazi do proglašenja Schumanove deklaracije. Deklaracija se zalagala za ujedinjenje proizvodnje ugljena i čelika između država Europe. Deklaracijom dolazi do stvaranja Europske zajednice. Početci deklaracije nam govore o problemima mira kojeg nažalost zbog konstantnog ratovanja nema. Rješenje je otklanjanje neprijateljstva između Francuske i Njemačke. Francusko-njemačka proizvodnja ugljena i čelika će se držati pod nadležnosti Visokog povjerenstva, koja će uspostavom solidarnosti u proizvodnji onemogućiti bilo koji rat između Francuske i Njemačke jer će biti materijalno nemoguć.

Uspostavom Visokog povjerenstva čije će odluke biti obvezujuće za zemlje članice dolazimo do prvog konkretnog temelja europske federacije. Kako bi došlo što prije do realizacije ciljeva postavljaju se određene mjere:

- primjena plana proizvodnje i ulaganja
- uspostava kompenzacijskog mehanizma za ujednačavanje cijena
- osnivanje fonda za restrukturiranje
- oslobađanje od carinskih davanja

18. travnja 1951. godine Njemačka, Francuska, Italija, Nizozemska, Belgija i Luksemburg potpisuju ugovor o zajedničkom upravljanju. 1952. godine osnovana je Europska zajednica za ugljen i čelik.⁵

⁴ Mintas-Hodak LJ. (ur.)(2004): Uvod u Europsku Uniju, Mate, Zagreb, str.337-338

⁵ Internet, raspoloživo na: https://european-union.europa.eu/principles-countries-history/history-eu/1945-59/schuman-declaration-may-1950_hr [13.05.2022]

Danas obljetnicu Schumanove deklaracije nazivamo „Dan Europe“ koji slavi mir i jedinstvo u Europi.⁶

1957. godine dolazi do osnivanja Europske ekonomske zajednice (EEZ) i Europske zajednice za atomsku energiju. Osnovni cilj Europske ekonomske zajednice (EEZ) su bili izgradnja zajedničkog tržišta na osnovu carinske unije. Cilj Europske zajednice za atomsku energiju je bio stvoriti posebno tržište za atomsku energiju.⁷ Te dvije organizacije su osnovane 25. ožujka 1957. godine od strane Europske zajednice za ugljen i čelik.⁸

19. ožujka 1958. godine održava se prva sjednica Europske parlamentarne skupštine. 1962. godine za skupština zamjenjuje Zajedničku skupštinu Europske zajednice za ugljen i čelik te se naziva Europski parlament.⁹

2.Svibnja 1960. osniva se Europsko udruženje slobodne trgovine radi promicanja slobodne trgovine i gospodarske integracije među zemljama izvan Ekskluzivne ekonomske zone kao što su: Austrija, Danska, Norveška, Švedska, Švicarska, Portugal i Ujedinjena Kraljevina.¹⁰

To udruženje se naziva EFTA (*European Free Trade Association*). Danas je EFTA deveti najveći trgovac na svijetu u trgovini robom i peti po veličini u trgovini uslugama. EFTA je treći najvažniji trgovinski partner u robi za EU i drugi po važnosti kada su u pitanju usluge.¹¹

1962. godine dolazi do osnivanja Zajedničke poljoprivredne politike EU-a (ZPP). Ciljevi Zajedničke poljoprivredne politike su stabilna opskrba povoljnom hranom tako što pružaju potporu poljoprivrednicima poboljšanjem poljoprivredne produktivnost, borba protiv klimatskih promjena, očuvanje ruralnih područja i krajolika diljem Europske unije, zaštita prava poljoprivrednika, promicanje zapošljavanja u poljoprivredi radi održavanja dinamičnosti ruralnog gospodarstva.

⁶ Internet, raspoloživo na: https://european-union.europa.eu/principles-countries-history/symbols/europe-day_hr [14.05.2022]

⁷ Internet, raspoloživo na: https://hr.wikipedia.org/wiki/Europska_ekonomska_zajednica [14.05.2022]

⁸ Internet, raspoloživo na: https://hr.wikipedia.org/wiki/Europska_zajednica_za_atomsku_energiju [14.05.2022]

⁹ Internet, raspoloživo na: <https://www.europarl.europa.eu/factsheets/hr/sheet/11/the-european-parliament-historical-background> [14.05.2022]

¹⁰ Internet, raspoloživo na: https://european-union.europa.eu/principles-countries-history/history-eu/1960-69_hr [14.05.2022]

¹¹ Internet, raspoloživo na: <https://www.efta.int/about-efta/european-free-trade-association> [14.05.2022]

Kao što znamo poljoprivreda ovisi o vremenskim uvjetima i klimi te je smatramo nesigurnom za poslovanje. Javni sektor je zato bitan za poljoprivrednike te poduzima mjere kao što su:

- Potpore dohotku putem izravnih plaćanja kako bi se osigurala stabilnost prihoda te se isto tako isplaćuju naknade za okolišno prihvatljivu ponudu.
- Tržišne mjere za rješavanje situacija kao što je pad potražnje ili pad cijena.
- Mjere ruralnog razvoja usmjerene na rješavanje problema s kojima se suočavaju ruralna područja.¹²

Šest država članica EEZ-a potpisuje Konvenciju radi promicanja suradnje i trgovine s 18 bivših kolonija u Africi te nastoji izgraditi snažnije partnerstvo.¹³ 1965. godine u Bruxellesu dolazi do potpisivanja ugovora o spajanju triju Zajednica kojim se osnivaju jedinstveno Vijeće i jedinstvena Komisija Europskih zajednica.¹⁴

1968. godine osniva se Carinska unija Europske unije koja olakšava trgovinu poduzećima iz zemalja EU-a. Zemlja Europske unije djeluju kao jedno carinsko tijelo. Carinska unija omogućava razmjenu dobara i usluga od jedne države članice prema drugoj bez ikakvog carinskog troška dok carina na robu koja se uvozi u EU od zemalja koje nisu članice iznosi oko 14% ukupnog proračuna EU-a. Isto tako, carine i carinske provjere na granicama štite potrošače od robe i proizvoda koji mogu biti štetni za njihovo zdravlje, zdravlje životinja i okoliša. Carinska tijela sudjeluju u borbama protiv organiziranog kriminala i terorizma kao što je trgovanje drogom, oružjem, krivotvorenom robom, ljudima. Carina radi i na suzbijanju poreznih prijevара.¹⁵

Iduće desetljeće 1970. donosi brojne pokrete glede zaštite okoliša, sa stvaranjem prvih zelenim stranaka, Objavljuje se knjiga *The Limits to Growth* koja naglašava važnost okoliša i njegove bitne veze sa stanovništvom i energijom. Na prvoj konferenciji UN-a o okolišu dovodi do stvaranja Programa UN-a za okoliš.¹⁶ Osnovan 1972. godine, Program Ujedinjenih naroda za okoliš (UNEP) bio je globalni autoritet koji postavlja okolišnu agendu, promiče koherentnu

¹²Internet, raspoloživo na: https://ec.europa.eu/info/food-farming-fisheries/key-policies/common-agricultural-policy/cap-glance_hr [14.05.2022]

¹³Internet, raspoloživo na: https://european-union.europa.eu/principles-countries-history/history-eu/1960-69_hr [14.05.2022]

¹⁴Internet, raspoloživo na: <https://www.europarl.europa.eu/about-parliament/hr/in-the-past/the-parliament-and-the-treaties/merger-treaty> [14.05.2022]

¹⁵Internet, raspoloživo na: https://european-union.europa.eu/priorities-and-actions/actions-topic/customs_hr [14.05.2022]

¹⁶Internet, raspoloživo na: <https://www.eea.europa.eu/environmental-time-line/1970s> [14.05.2022]

provedbu ekološke dimenzije održivog razvoja unutar sustava Ujedinjenih naroda i služi kao autoritativni zagovornik globalnog okoliša.¹⁷

Kasnije, Arapsko – izraelski rat izaziva šok naftnih cijena i pokreće akciju za energetska učinkovitost. Nakon eksplozije u blizini Sevesa u Italiji koja je uzrokovala oslobađanje otrovnog oblaka koji sadrži dioksin, dolazi do održavanja prve svjetske klimatske konferencije. 1. siječnja 1973. članstvo u EEZ-u naraslo je na devet pristupanjem Danske, Irske i Ujedinjenog Kraljevstva.¹⁸

1980-te su godine kada se Europa počinje mijenjati. Prvi događaj je zabilježio štrajk radnika u brodogradilištu u poljskom gradu Gdansk, s Lech Walesom na čelu. Cilj štrajka je bio zahtijevanje većih prava radnika. Nakon toga se val štrajkova počinje širiti po cijeloj zemlji te vlada odlučuje osnovati nezavisni sindikat „Solidarność“. 1981. godine vlada uvodi izvanredno stanje te povodom toga završava razdoblje utjecaja narodnih okupljanja na vlast. 1981. godine Grčka se pridružuje kao nova članica Europske Unije te tako postaje deseta po redu. Pet godina kasnije pridružuju se Španjolska i Portugal. U 1987. godini dolazi do osnivanja programa Erasmus čija je svrha financiranje studenata te omogućavanje da studiraju u drugim europskim državama.¹⁹

Pred kraj desetljeća dolazi do pada Berlinskog zida. Dana 9. studenog 1989., kada je Hladni rat počeo završavati diljem istočne Europe, glasnogovornik Komunističke partije istočnog Berlina najavio je promjenu u odnosima svog grada sa Zapadom. Počevši od ponoći tog dana, rekao je, građani DDR-a mogli su slobodno prelaziti granice zemlje. Stanovnici Istočnog i Zapadnog Berlina hrlili su do zida, pili pivo i šampanjac i skandirali "*Tor auf!*" ("Otvori kapiju!"). U ponoć su preplavili punktove.

Više od 2 milijuna ljudi iz Istočnog Berlina posjetilo je Zapadni Berlin tog vikenda kako bi sudjelovali u proslavi koja je, kako je napisao jedan novinar, "najveća ulična zabava u povijesti svijeta". Ljudi su koristili čekiće i pijuke kako bi otkinuli komade zida –

¹⁷Internet, raspoloživo na: <https://www.unep.org/about-un-environment> [20.05.2022]

¹⁸ Internet, raspoloživo na: <https://www.eea.europa.eu/environmental-time-line/1970s> . [20.05.2022]

¹⁹ Internet, raspoloživo na: https://european-union.europa.eu/principles-countries-history/history-eu/1980-89_hr [20.05.2022]

postali su poznati kao “*mauerspechte*” ili “zidni djetlići” – dok su dizalice i buldožeri rušili dio po dio.

Ubrzo je zid nestao i Berlin se ujedinio po prvi put nakon 1945. Ponovno ujedinjenje Istočne i Zapadne Njemačke službeno je 3. listopada 1990., gotovo godinu dana nakon pada Berlinskog zida.²⁰

Međuvladinom konferencijom iz 1991. godine dolazi do jačanja Zajednice na globalnom planu. Konferencija se odvijala nakon što je došlo do raspada komunističkih i socijalističkih sustava u Istočnoj i Središnjoj Europi, nakon pada Berlinskog zida i ponovnog ujedinjenja Istočne i Zapadne Njemačke. Isto tako, dolazi do uvođenja Ekonomske i monetarne unije. Tijekom siječnja 1991. godine nastojalo se pronaći rješenje za pitanja obrane i uloge Zapadnoeuropske unije te zajedničke sigurnosne politike. Na posljednjem sastanku u Luksemburgu, Europsko vijeće je predstavio Nacrt Ugovora. Elementi Nacrta Ugovora su: prevladavanje Zajednice u strukturi Unije, politika suradnje će biti komplementarne, postojat će jedinstveni institucionalni okvir, cilj Unije bit će definirati Zajedničku vanjsku i sigurnosnu politiku koja će dugoročno uključiti i definiranje obrambene politike. Isto tako predlaže se da se za pet godina sazove nova Međuvladina konferencija glede pitanja zajedničke sigurnosti. Ugovor je potpisan u *Maastrichtu* 7. veljače 1992. godine. U njemu se po prvi put spominje obrana koja je tada bila začetak današnje Europske sigurnosne i obrambene politike. Ugovor je stvoren kao smjernica za buduću politiku, koju je tada bilo teško razvijati.²¹

Nakon pet godina kako je definirano u Ugovoru o Europskoj uniji iz *Maastrichta* održana je revizija ugovora na Međuvladinoj konferenciji 1996. i 1997. godine. Raspravljalo se o brojnim temama a isto tako i o modalitetima poboljšanja funkcioniranja ZVSP-a. Na toj konferenciji se pričalo i o nedostatku konzistentnosti i koordinacije između Europskih zajednica i ZVSP, te odvojenost vanjsko-političkih i trgovinskih odnosa.

²⁰ Internet, raspoloživo na: <https://www.history.com/topics/cold-war/berlin-wall#:~:text=at%20high%20speeds,-.The%20Berlin%20Wall%3A%20The%20Fall%20of%20the%20Wall,to%20cross%20the%20country's%20border>. [21.05.2022]

²¹ Mintas-Hodak LJ. (ur.)(2004): Uvod u Europsku Uniju, Mate, Zagreb, str.265

2.2. Povijest eura

1999. dolazi do uvođenja eura kao bezgotovinska novčana jedinica, a novčanice i kovanice su se pojavile u zemljama članicama 1. siječnja 2002. Nakon toga, euro je postao jedina valuta 12 država članica Europske Unije, a njihove nacionalne valute su prestale biti zakonito sredstvo plaćanja. Ostale su zemlje kasnije usvojile valutu. Nastanak eura se povezuje s Ugovorom iz *Maastrichta*, što je uključivalo stvaranje ekonomske i monetarne unije (EMU). Ugovorom je tražena zajednička jedinica razmjene, euro, i postavljeni su strogi uvjeti za pretvorbu u euro i sudjelovanje u EMU.²² Kriteriji za pretvorbu u euro je ugovoren u Ugovoru iz *Maastrichta* koji isto tako služi kao ulaznica u Ekonomsku i monetarnu uniju. Ugovor iz *Maastrichta* je definiramo 5 kriterija koje svaka zemlja koja misli usvojiti euro mora ispoštovati. Kriteriji se odnose na kretanje pet makroekonomskih varijabli: inflaciju, dugoročne nominalne kamatne stope, tečaj valute, proračunski deficit te javni dug. Isto tako, ovi kriteriji se nazivaju kriteriji konvergencije zbog sprječavanja velikih odstupanja od prosjeka i potencijalno neravnomjernih makroekonomskih razlika među zemljama.²³ Prvi kriterij nam govori kako inflacija smije biti 1,5 postotnih bodova veća od prosjeka triju najnižih stopa inflacije među zemljama EU. Kao što znamo stabilnost cijena je glavni prioritet Eurosustava te je zato ovo jedan od kriterija konvergencije. Idući kriterij govori kako dugoročna nominalna kamatna stopa smije biti maksimalno 2 postotna boda veća od prosjeka kamatnih stopa triju zemalja s najnižom inflacijom u EU. Kada govorimo o postotnim poenima u ovom slučaju mislimo na kamatne stope državnih obveznica s dospijećem od 10 godina.²⁴ Treći kriterij nam govori kako zemlja mora sudjelovati u mehanizmu deviznog tečaja (ERM II) najmanje dvije godine, bez velikih odstupanja od središnjeg tečaja ERM II i bez devalvacije bilateralnog središnjeg tečaja svoje valute u odnosu na euro u istom razdoblju.²⁵ <https://www.consilium.europa.eu/en/policies/joining-the-euro-area/convergence-criteria/>

Posljednja dva kriterija odnose se na fiskalnu politiku a govore da proračunski deficit zemlje smije biti maksimalno 3% BDP-a, a javni dug maksimalno 60% BDP-a.²⁶

²² Internet, raspoloživo na: <https://www.britannica.com/topic/euro> . [21.05.2022]

²³ Obadić A., Tica J., (ur.) 2016, *Gospodarstvo Hrvatske*, Ekonomski fakultet Sveučilišta u Zagrebu, Zagreb, str. 273

²⁴ Obadić A., Tica J., (ur.) 2016, *Gospodarstvo Hrvatske*, Ekonomski fakultet Sveučilišta u Zagrebu, Zagreb, str. 274

²⁵ Internet, raspoloživo na: <https://www.consilium.europa.eu/en/policies/joining-the-euro-area/convergence-criteria/> [21.05.2022]

²⁶ Obadić A., Tica J., (ur.) 2016, *Gospodarstvo Hrvatske*, Ekonomski fakultet Sveučilišta u Zagrebu, Zagreb, str. 276

Iako je nekoliko država imalo omjer javnog duga veći od 60 posto, a stope su bile čak iznad 120 posto u Italiji i Belgiji, Europska komisija (izvršna vlast EU) preporučila je njihov ulazak u EMU, navodeći značajne korake koje je svaka zemlja poduzela kako bi smanjila svoje omjer duga. Zagovornici eura tvrde da bi jedinstvena europska valuta potaknula trgovinu uklanjanjem tečajnih fluktuacija i smanjenjem cijena. Iako je bilo zabrinutosti u vezi s jedinstvenom valutom, uključujući zabrinutost zbog krivotvorenja i gubitka nacionalnog suvereniteta i nacionalnog identiteta, 11 zemalja (Austrija, Belgija, Finska, Francuska, Njemačka, Irska, Italija, Luksemburg, Nizozemska, Portugal i Španjolska) formalno se pridružilo EMU 1998. Britanija i Švedska su odgodile pridruživanje, iako su neke tvrtke u Britaniji odlučile prihvatiti plaćanje u eurima. Birači u Danskoj su na referendumu u rujnu 2000. godine tijesno odbili euro. Grčka isprva nije uspjela ispuniti ekonomske zahtjeve, ali je primljena u siječnju 2001. nakon remonta svog gospodarstva.

Slovenija je 2007. godine postala prva bivša komunistička zemlja koja je uvela euro. Nakon što su pokazali fiskalnu stabilnost od ulaska u EU 2004., i Malta i sektor ciparskih Grka na Cipru usvojili su euro 2008. Ostale zemlje koje su usvojile tu valutu uključuju Slovačku (2009.), Estoniju (2011.), Latviju (2014.) i Litvu (2015.). (Euro je također službena valuta u nekoliko područja izvan EU-a, uključujući Andoru, Crnu Goru, Kosovo i San Marino.) 19 zemalja članica EU-a poznatih je kao europodručje, eurozemlja ili eurozona. Godine 1998. osnovana je Europska središnja banka (ECB) za upravljanje novom valutom. Sa sjedištem u Frankfurtu u Njemačkoj, ECB je neovisno i neutralno tijelo na čelu s imenovanim predsjednikom kojeg sve zemlje članice odobravaju da služi osmogodišnji mandat. Euro je uveden 1. siječnja 1999., zamijenivši prethodni ecu u vrijednosti 1:1. Do optjecaja novčanica i kovanica 2002., euro su koristila samo financijska tržišta i određena poduzeća. Mnogi stručnjaci predviđaju da bi euro mogao na kraju biti konkurent američkom dolaru kao međunarodnoj valuti. Za razliku od većine nacionalnih valuta koje su zamijenili, euro novčanice ne prikazuju poznate nacionalne figure. Sedam šarenih novčanica, koje je dizajnirao austrijski umjetnik Robert Kalina, u apoenima od 5 do 500 eura, simboliziraju jedinstvo Europe i sadrže kartu Europe, zastavu EU, lukove, mostove, ulaze i prozore. Kovanice od osam eura kreću se u apoenima od jednog centa do dva eura. Kovanice imaju jednu stranu sa zajedničkim dizajnom; dizajn naličja se razlikuje u svakoj od pojedinačnih zemalja sudionica.²⁷

²⁷Internet, raspoloživo na: <https://www.britannica.com/topic/euro> [21.05.2022]

3. PRIMJERI DRUGIH DRŽAVA S UVOĐENJEM EURA

Kako bih smo bolje mogli razumjeti učinak usvajanja eura kao službene valute, analizirat ćemo uvođenje eura kod drugih zemalja koje imaju dosta sličnosti s Hrvatskom. Odabrane zemlje koje su već usvojile euro su: Portugal, Irska, Grčka, Španjolska, Slovenija, Slovačka, Estonija, Latvija i Litva. Kao što znamo, jedna od odabranih članica je velika država po tome što čini više od 5% ukupnog BDP-a Europske Unije. 3 članice čine sredinu s BDP-om Europske Unije između 1 i 5 % a ostalih 6 imaju manji učinak te njihov BDP čini manje od 1% ukupnog BDP-a Europske Unije. Slovenija, Estonija, Latvija i Litva su manje države od Hrvatske po populaciji. Najbliža država Hrvatskoj je Slovačka. Kod nekih država, uvođenje eura se dogodilo u vremenima ekonomske krize. U periodu uvođenja eura, Latvija nije bila članica eurozone te nije mogla dobiti zajam iz EU fondova. U to vrijeme Latvija se suočavala sa visokom stopom nezaposlenosti i raspadom banaka. To je imalo veliki učinak na likvidnost zemlje te je Latvija zamalo bankrotirala. Latvija nam daje primjer stagnacije u ERM II u periodu krize, dodatno ugrožena od strane krive fiskalne politike i pojačanog učinka krize.²⁸

3.1. Primjer Irske

U to vrijeme Irska se nalazila u sustavu Eurozone unatoč tome što se suočavala sličnim ekonomskim problemima s kojima se Hrvatska suočava sada. Irska se uvijek postavlja kao država kakvom Hrvatska treba biti. Irska je ulaskom u Eurozonu smanjila poreze i svela birokraciju na minimum te je postala središte Europe za velike investitore i korporacije. Period naglog rasta za Irsku trajao je svega deset godina do krize iz 2008. godine. Nakon toga dolazi do povlačenja korporacija iz tržišta te su Irske banke izgubile velike klijente. Irska se suočila s manjkom kapitala kojeg su ostvarivali izdavanjem novih zajmova te isto tako s nemogućnošću naplate postojećih dugova od zajmova njihovih građana koji su bili u to vrijeme nezaposleni. Problem Irske ekonomije je bio prevelika ovisnost na financijsku i konstitucijsku ekspanziju. Isto tako cijena nekretnina u Irskoj je bila na visokoj razini koja je u tom periodu bila dobra za iznajmljivanje u kratkom roku ali u dugom roku te cijene nisu bile realne.²⁹

²⁸ Čehulić Z., Hrbić R. (2019): The impact of adopting the euro on the Croatian economy: What can be learned from other countries ? str. 73-78

²⁹ Čehulić Z., Hrbić R. (2019): The impact of adopting the euro on the Croatian economy: What can be learned from other countries ? str. 79

3.2.Primjer Grčke

Grčka se isto tako suočava s brojnim problemima. Dana 01. siječnja 2001. godine Grčka se pridružila eurozoni nakon ispunjenja kriterija konvergencije iz Ugovora o EU. Sudjelovanje u trećoj fazi EMU-a postalo je ključni nacionalni cilj. Grčka se radovala prednostima u politici i gospodarstvu koje donosi članstvo u EMU. Međutim, kriza koja je izbila 2009. godine i dosegla vrhunac 2010. godine otkrila je kronične slabosti grčkog gospodarskog i političkog sustava. Prije ulaska Grčke u EMU, postojala su brojna očekivanja. Očekivalo se smanjenje transakcijskih troškova te da će eliminacija neizvjesnosti tečaja potaknuti trgovinu i proizvodnju. Isto tako, prelazak na zajedničku monetarnu politiku bi oslobodio Grčku monetarnu politiku od domaćih političkih pritisaka, čime bi se osigurala stabilnost cijena. Očekivalo se da će monetarna stabilnost povećati sklonost ulaganjima. Razlog ostvarenja zadanih ciljeva se prisvajao smanjenju nominalnih i realnih kamatnih stopa i njihova stabilizacija na niskim razinama. Isto tako, usvajanjem eura kao službenom valutom očekivala se veća mjera vanjske likvidnosti gospodarstva. Očekivale su se i brojne političke koristi od usvajanja eura pod uvjetom da EMU pozitivno utječe na proces europske političke integracije. Unatoč svim navedenim prednostima, realna analiza stanja u Grčkoj i inozemstvu smatrala je uvođenje eura glavnim izazovom koji sa sobom nosi značajne rizike. Izražena je zabrinutost zbog stanja Grčkog gospodarstva i njegove sposobnosti da ispuni kriterije koje donosi novo okruženje. Grčka ne bi mogla koristiti vlastite monetarne ili tečajne prilagodbe za otklanjanje nedostataka u konkurenciji ili nepovoljnih gospodarskih kretanja na nacionalnoj razini.

Zbog smanjene mobilnosti pojedinih faktora proizvodnje i ograničene fiskalne politike, budući prihodi i strukturne politike morali bi snositi težinu stvarne prilagodbe. Nedvojbeno je da je Grčka imala koristi od brojnih prednosti koje nudi uvođenje eura, kao što je eliminacija valutnih rizika i tečajne neizvjesnosti, eliminacija konverzije valuta u trgovanju s drugim zemljama eurozone. Isto tako, poboljšana je likvidnost vanjske trgovine unutar eurozone zbog toga što se ono odvija u eurima te je otklonjen problem u razmjeni koji je desetljećima obilježavao Grčku. Sudjelovanje u Europskoj monetarnoj uniji omogućili su nesmetan protok kapitala i veliko smanjenje stope zaduživanja. Priljev kapitala u Grčku je bio od kredita iz javnog i privatnog sektora, koji su predstavljali problem zbog visokih kamata. Veliko razočarenje je bio slabi učinak zemlje u privlačenju stranih investitora zbog brojnih strukturnih slabosti.

Inflacija u Grčkoj konstantno je bila oko 50% viša od prosjeka eurozone, što je uzrokovalo kumulativno povećanje grčkih cijena od 32,8% u razdoblju 1999.-2007. To je izazvalo veliku aprecijaciju eura u odnosu na druge članice eurozone. Aprecijacija se kretala u rasponu od 15

do 20%. Iako je Grčka poboljšala svoju monetarnu stabilnost, u odnosu na druge zemlje je zaostajala, što je imalo štetne učinke na cjenovnu konkurentnost i vanjsku trgovinu. Međunarodni monetarni fond (MMF) procjenjuje da je gubitak konkurentnosti Grčkog gospodarstva u posljednjih 10 godina iznosilo je 25%. Što se tiče pitanja fiskalne discipline, pokušaji zemlje su bili neuspješni. Period nakon pristupanja EMU-u je obilježio proračunski deficit Grčke koji je bio iznad dopuštene granice od 3% bruto domaćeg proizvoda, generirajući sve veći javni dug. Zemlja je stavljena pod nadzor EU ali razdoblje krize joj nije pomoglo.

Iako Grčka nije bila u stanju prilagoditi se, postigla je visok godišnji rast BDP-a u usporedbi s prosjekom eurozone. Ipak, čimbenici koji su pridonijeli ovom razvoj bili su kratkotrajni. Među tim čimbenicima nalazi se povećana likvidnost gospodarstva potaknuta lakim i jeftinim zaduživanjem u EMU, visoke fiskalne deficite koji su korišteni za jačanje domaće javnosti i privatne potrošnje, povećanje produktivnosti u određenim sektorima Grčkog gospodarstva, liberalizaciju određenih tržišta, pristup balkanskim zemljama za izvoz i investiranje. Prema navedenim podacima možemo zaključiti da su kod usvajanja eura i ulaskom u EMU negativni učinci veći od pozitivnih.³⁰

3.3.Primjeri ostalih država

Portugal je bila siromašna i ne razvijena država. U dvadeset godina je postala modernom državom ali njena ekonomija nije mogla pratiti takav rast. U Portugalu se dosta stanovnika s visokim obrazovanjem zapošljava na poslovima koji nude minimalne plaće. Isto tako suočava se s primjerima loših investicija te je struktura društva polarizirana. Postoji velika razlika između siromašnih i bogatih stanovnika te se takav trend očekuje i u budućnosti. Isto tako Portugal se suočava s problemima u zdravstvu, mirovinskom sustavu i sustavu obrazovanja. Većina njihovih stanovnika je u dugovima te svoje živote financiraju pomoću zajmova. Portugal dijeli jednu zajedničku stvar s Hrvatskom, a to su visoke stope poreza. Iako ekonomski problemi Portugala, Grčke i Irske imaju različite uzroke, njihova fiskalna politika i povezanost s Eurozonom su iste.³¹

³⁰ Internet, raspoloživo na: <https://www.intereconomics.eu/contents/year/2011/number/5/article/greece-and-the-euro-the-chronicle-of-an-expected-collapse.html> [28.05.2022]

³¹ Čehulić Z., Hrbić R. (2019): The impact of adopting the euro on the Croatian economy: What can be learned from other countries ? str. 79-80

2010. godine dolazi do osnivanja Europskog fonda za financijsku stabilnost čiji je primarni cilj financijska stabilnost unutar Europske Unije. Unatoč tome, taj fond je prouzrokovao probleme za države poput Slovenije, Njemačke i Slovačke. Zbog toga dolazi do osnivanja Kohezijskog fonda. Kohezijski fond je namijenjen državama članicama čija je vrijednost bruto nacionalnog proizvoda po stanovniku manja od 90% prosjeka EU-a.³²

Portugal, Irska, Grčka i Španjolska su bili česti korisnici ovog fonda u razdoblju od 2014 do 2020. godine. Novac iz Kohezijskog fonda je bio namijenjen uz velik broj država i Hrvatskoj. Cilj ovog fonda je bio onemogućiti probleme slične onima koji su se dešavali u analiziranim državama kako ne bih bilo daljnjih problema u Europskoj ekonomskoj i monetarnoj zajednici.

33

³² Internet, raspoloživo na: https://ec.europa.eu/regional_policy/hr/funding/cohesion-fund/ [28.05.2022]

³³ Čehulić Z., Hrbić R. (2019): The impact of adopting the euro on the Croatian economy: What can be learned from other countries ? str. 80-81

4. PREDNOSTI UVOĐENJA EURA

4.1.Uvod u uvođenje eura

Najvažniji razlog postojanja zajedničke valute u Europskoj Uniji je želja za bližom europskom integracijom koja je opravdana ekonomskim interesom. Stoga usvajanje eura trebamo promatrati i u širem kontekstu.

Kao što znamo, Hrvatska je trenutačno u procesu uvođenja eura. Kao zemlja, Hrvatska je postigla relativno visok stupanj realne konvergencije, zadržala je stabilni tečaj više od dva desetljeća te nisku inflaciju. Isto tako, Hrvatska je poboljšala svoj proračunski saldo te smanjila javni dug. To su sve kriteriji potrebni kako bi država što bolje usvojila euro.

Iako je uvođenje eura u Hrvatskoj dugo vremena aktualna tema mnogi su građani i dalje u strahu. Brojne analize ukazuju na znatno veći broj prednosti u odnosu na nedostatke uvođenja eura a u ovom poglavlju ćemo detaljnije govoriti o prednostima.

Procjena ekonomske opravdanosti ulaska pojedine zemlje u zajedničko valutno područje se mjeri temeljem *cost-benefit* analize. Takvu analizu su prethodno provele gotovo sve države članice euro područja koje su bile u procesu uvođenja eura. Analiza Hrvatske države se razlikuje od svih drugih analiza članica iz razloga što obuhvaća razdoblje nakon financijske krize koja je potaknula značajne institucionalne promjene u EMU. Isto tako, Hrvatsko gospodarstvo je visoko eurizirano, čineći brojne gospodarske subjekte izloženima valutnom riziku.³⁴

4.2.Uklanjanje valutnog rizika

Glavna prednost od usvajanja eura za Hrvatsko gospodarstvo je uklanjanje valutnog rizika. Valutni rizik je rizik kojem su izloženi svi gospodarski subjekti koji imaju prekomjernu valutnu strukturu imovine, obveza, prihoda i rashoda. Zato što u slučaju promjene tečaja domaće valute neto vrijednost njihove imovine se mijenja. Ovaj problem je posebno vezan za gospodarstvenike čija je vrijednost imovine vezana u stranoj valuti veća od vrijednosti u domaćoj valuti. U njihovom slučaju deprecijacija tečaja domaće valute dovodi do relativno većeg rasta duga te povećanja tereta otplate istog. U slučaju strane valutne zaduženosti gospodarstva, izražena deprecijacija domaće valute negativno utječe na gospodarski rast.

³⁴ Vlada Republike Hrvatske, HNB, (2018): Strategy for the adoption of the euro in the Republic of Croatia, str. 13-18

Eurizacija povećava troškove zaduživanja zbog toga što vjerovnici ugrađuju premiju u svoje kamatne stope kako bi sebe zaštitili od rizika valutne deprecijacije koja bi smanjila sposobnost dužnika da uredno otplaćuje svoje obveze.

Svi domaći sektori, osim banaka su izloženi valutnom riziku svojom imovinom i obvezama. Poduzeća, vlada i udio kućanstava imaju znatno veći udio obveza u stranoj valuti nego u domaćoj, tako bi slabljenje kune negativno utjecalo na njih. Kao rezultat razlika u potrošnji i investicijama, u slučaju slabljenja domaće valute, visoko zadužena kućanstva i korporacije će smanjiti potrošnju u većoj mjeri od onih kućanstava i poduzeća koja imaju imovinu i obveze u stranoj valuti.

Banke su neizravno izložene valutnom riziku unatoč usklađenoj poziciji u stranoj valuti. Njihov valutno inducirani kreditni rizik proizlazi iz izloženosti dužnika valutnom riziku, odnosno od činjenice da je najveći dio kredita stanovništvu i poduzećima odobran uz valutnu klauzulu ili u stranoj valuti dok su prihodi isplaćeni u domaćoj valuti. U slučaju veće deprecijacije tečaja, povećanje tereta duga bi umanjilo sposobnost dužnika da redovito odrađuje svoje obveze prema bankama povećavajući udio nenaplativih zajmova.

S obzirom da je stabilnost tečaja kune prema euru preduvjet za održavanje cjenovne i financijske stabilnosti, potreba za održavanjem adekvatne razine likvidnosti stranih deviza u sustavu također je veća. Zato HNB zahtijeva od banaka da održavaju minimalna devizna potraživanja i propisuje listu drugih regulatornih zahtjeva i preporuka usmjerenih na zaštitu sustava od valutnog rizika i podizanja svijesti potrošača o valutnom riziku.

Taj rizik će gotovo u potpunosti nestati s usvajanjem eura iz razloga što će cijeli dug koji je trenutačno vezan uz euro nestati te postati dugom u novoj domaćoj valuti. Uklanjanje valutnog rizika će neizravno eliminirati kreditni rizik koji je vezan uz valutni rizik kojem su banke najviše izložene.³⁵

³⁵ Vlada Republike Hrvatske, HNB, (2018): Strategy for the adoption of the euro in the Republic of Croatia, str. 21-24

4.3. Niže kamratne stope

Uvođenjem eura, kamratne stope u Hrvatskoj će se približiti kamratnim stopama državama eurozone i tako će Hrvatska povećavati konkurentnost svoga gospodarstva. Kamratne stope na dug domaćih sektora ovise o nizu čimbenika, među kojima su najvažniji rizik zajmoprimca, rizik za zemlju u kojoj u kojoj zajmoprimac i banka posluju i regulatorni troškovi. Uvođenje eura bi trebalo pozitivno utjecati na većinu ovih čimbenika pomoću izravnog utjecaja na poboljšanje financijskog stanja za domaće sektore. Međutim, uvjeti financiranja domaćih sektora također ovise o razvoju situacije na inozemnim tržištima koja će se promijeniti uvođenjem eura u Hrvatskoj. Iz tog razloga ne možemo predvidjeti točnu visinu kamratnih stopa u Hrvatskoj nakon uvođenja eura ali možemo predvidjeti da će biti znatno niža nego u slučaju da Hrvatska zadrži vlastitu valutu.

Uz niže kamratne stope, niže premije vezane uz rizik te niže regulatorne troškove za banke uvođenje eura će povećati konkurentnost domaćih poduzeća i time osigurati veći broj investitora te veći broj zaposlenih. Uvođenje eura će povoljno utjecati na ocjenu kreditnog rejtinga države. Analiza učinka uvođenja eura na percepciju državnog rizika pokazala je da je CDS (*Credit Default Swap*) za države članice europodručja 10% do 35% niži od država članica koje još nisu pristupile europodručju. Jačanje reputacije uvođenjem eura u obliku boljeg kreditnog rejtinga potvrđeno je u istraživanju MMF-a iz 2015 godine. Očekivani pozitivni učinak uvođenja eura na kreditni rejting posebno je izražen za zemlje poput Hrvatske u kojima visoka razina kreditne eurizacije predstavlja rizik za financijsku stabilnost.

Usvajanje eura otvara dodatni prostor za dodatnim smanjenjem kamratne stope bankama. Doći će do zamjene postojećih instrumenata monetarne politike HNB-a ekvivalentnim instrumentima ECB-a, što će značajno smanjiti regulatorne troškove za banke. Stopa obvezne pričuve koja je prije iznosila 12% a sada 9%, izjednačiti će se sa stopom ECB, koja iznosi 1%. Obveza za održavanje minimalno potrebnim deviznim potraživanjima, koja trenutno iznosi 17% od ukupnih deviznih obveza biti će ukinuta. Ove promjene će znatno smanjiti regulatorne troškove. Kao posljedica značajnog smanjenja regulatornih troškova s kojima se banke suočavaju, kamratne stope na njihove zajmove mogle bi se smanjiti i približiti razini onih država u eurozoni.³⁶

³⁶ Vlada Republike Hrvatske, HNB, (2018): Strategy for the adoption of the euro in the Republic of Croatia, str. 24-26

4.4.Smanjenje rizika od izbijanja valutne i bankarske krize

Vlastita valuta u malom i otvorenom gospodarstvu sa sobom snosi rizik valutne krize. Valutna kriza nastaje u trenutku izraženog pritiska na tečaj domaće valute, prisiljavajući središnju banku da proda odnosno smanji međunarodne pričuve i poveća domaće kamatne stope u nastojanju da očuva stabilni tečaj. Inače bi došlo do osjetnog slabljenja domaće valute (deprecijacija). Valutna kriza može biti potaknuta različitim domaćim i vanjskim čimbenicima kao što su fiskalna neravnoteža, slabljenje realnog i financijskog sektora i promjene u raspoloženju investitora.

Kao što znamo rizik od izbijanja valutne krize može prouzrokovati krizu na bankarskom tržištu u slučajevima kada slabljenje domaće valute dovodi do značajnog pogoršanja bilance banaka. Bankarska kriza može prethoditi valutnoj krizi ako u slučaju većeg povlačenja deviznih depozita bankarski sustav ne može osigurati dovoljnu količinu devizne likvidnosti. To je posebno vidljivo u zemljama s visokim stupnjem eurizacije depozita, poput Hrvatske gdje u slučaju povećanog odljeva deviznih depozita, bankama je potrebna potpora od strane valute u vezi likvidnosti. Trenutačno, HNB može samo stvarati kunsku likvidnost, a likvidnost u eurima može osigurati na temelju prethodno akumuliranih rezervi. U slučaju prekomjernog povlačenja likvidnosti koje bi izazvalo zabrinutost glede postojećih rezervi, devizna likvidnost možda neće biti dovoljna te povećana potražnja investitora i štednje u stranoj valuti mogu uvelike ugroziti stabilnost valute.

Vjerojatnost izbijanja skupe bankarske krize smanjiti će se nakon uvođenja eura, dok će rizik od valutne krize u potpunosti nestati. Eliminacijom valutnog rizika iz gospodarstva, eliminira se jedan od potencijalnih uzročnika bankarskih kriza. Isto tako, time se smanjuje rizik poremećaja likvidnosti koji dovode do propasti solventnih banaka zbog nedovoljne rezerve devizne likvidnosti. Naime, ECB će moći otpustiti likvidnost ostalim bankama u sustavu eurozone za razliku od HNB-a, čiji je djelokrug zajmodavaca ograničen. Iako su navedeni rizici trenutno niski, uzevši u obzir visoku kapitaliziranost te velike rezerve kunske i devizne likvidnosti u hrvatskom bankarskom sustavu, uvođenje eura bi dodatno smanjilo rizik od bankarske krize te u potpunosti eliminiralo rizik izbijanja valutne krize.³⁷

³⁷ Vlada Republike Hrvatske, HNB, (2018): Strategy for the adoption of the euro in the Republic of Croatia, str. 26-27

4.5. Niži transakcijski troškovi

Uvođenjem eura uklonit će se transakcijski troškovi koji nastaju u konverziji kune u euro i obrnuto. Ovi troškovi nastaju kao razlika između prodajnog i kupovnog tečaja te naknade i provizije banaka i mjenjačnica prilikom konverzije. Isto tako troškovi nastaju u kartičnom prometu konverzijom eura u kune. Transakcijski troškovi koji proizlaze iz konverzije kune u euro i obrnuto procjenjuju se na oko 0.1% do 0.3% BDP-a na godišnjoj razini što odgovara procjenama ostalih zemalja koje su uvele euro. Samo ova brojka predstavlja uštede koje će domaći nefinancijski sektor ostvariti uvođenjem eura. U isto vrijeme prihodi banaka i mjenjačnica će se smanjiti.

Štoviše, usvajanje eura kao nacionalne valute u Hrvatskoj bi moglo dovesti do smanjenja naknade za nacionalna i prekogranična plaćanja u eurima. Ulaskom u Europsku Uniju, Hrvatska je postala podložna obveznom izjednačavanju naknada koje banke naplaćuju klijentima prilikom izvršavanja prekograničnih platnih transakcija u eurima. Kada euro postane zakonsko sredstvo plaćanja u Hrvatskoj, naknade za nacionalna plaćanja u eurima trebale bi se smanjiti na razinu sadašnjih naknada za nacionalna plaćanja u kunama. Posljedično, naknade za prekogranična plaćanja u eurima morat će uskladiti s naknadama za nacionalna plaćanja u eurima što će smanjiti transakcijske troškove za subjekte uključene u međunarodnu trgovinu s eurozonom.³⁸

4.6. Poticanje međunarodnih investicija i trgovine

Korištenje zajedničke valute može poduprijeti međunarodnu trgovinu i ulaganja kroz jačanje konkurentnosti i smanjenje ranjivosti domaćeg gospodarstva. Pozitivan utjecaj na međunarodnu trgovinu dolazi od smanjenja transakcijskih troškova jer troškovi konverzije valute i zaštita od valutnog rizika će biti eliminirani. Zatim postoje veća transparentnost i lakša usporedivost cijena te otklanjanje nesigurnosti povezane s kretanjem tečaja što pridonosi povećanju konkurentnosti izvoznih poduzeća. Monetarna unija može pridonijeti jačanju trgovine kroz povećanje broja izvoznika u EU i kroz širenje asortimana izvoznih proizvoda. Smanjenje neizvjesnosti vezanih uz kretanje tečaja i ukupnog rizika za gospodarstvo pridonosi i privlačenju izravnih stranih investitora. Nadalje, tu je i pozitivan učinak na turizam, posebice zbog zapažanja obujma gotovinskih transakcija i značajan utjecaj jedinstvene valute na potrošača prilikom odabira turističke destinacije. Države članica europodručja koje ostvaruju

³⁸ Vlada Republike Hrvatske, HNB, (2018): Strategy for the adoption of the euro in the Republic of Croatia, str. 27-28

veliki udio u hrvatskoj vanjskoj trgovini, strani investitori te sektor turizma ostvaruje veliku korist od uvođenja eura. Oko dvije trećine hrvatske trgovine je sa državama eurozone.

Udio potrošnje u turizmu u Hrvatskoj je također visok, pa posjetitelji iz zemalja koje koriste euro čine 70% ukupnog prihoda od turizma te preko 60% ukupnih turističkih noćenja i dolazaka stranih gostiju.

Očekuje se da će uvođenje eura pozitivno utjecati i na turizam. Nekoliko istraživačkih radova na ovu temu uglavnom ukazuju na pozitivnu vezu između pokazatelja zajedničke valute i turizma. U slučaju Hrvatske za očekivati je da će zbog veličine turističkog sektora biti snažna orijentacija prema tržištima europodručja te će se ostaviti dostupan prostor za poboljšanje kvalitete koji bi mogao opravdati mogući rast cijena. Isto tako moramo sagledati činjenicu da se najveći hrvatski turistički konkurenti koriste eurom.

Zajednička valuta mogla bi doprinijeti privlačenju izravnih stranih ulaganja smanjenjem tečajnih rizika i drugih neformalnih prepreka za investitore. Empirijska literatura pokazuje da uporaba eura pozitivno utječe na tijekove izravnih ulaganja, iako su velike razlike u veličini i važnosti procijenjenih učinaka. Uklanjanje tečajnog rizika i ulazak u Europsku Uniju potvrđuje se kao značajna odrednica priljeva izravnih stranih ulaganja, dok se razlike u procijenjenim učincima mogu objasniti različitom pokrivenošću u pojedinim zemljama i različitom razdoblju pojedinačnog istraživanja. Osim toga, izravna strana ulaganja su određena nizom drugih čimbenika, kao što je stanje na svjetskim tržištima te stanje domaćeg gospodarstva kao na primjer, porezno opterećenje, cijena rada i kvaliteta radne snage. U tome smislu vlada poduzima sveobuhvatne mjere kako bi poboljšala poslovno okruženje te kako bi dodatno doprinijelo jačanju povjerenja međunarodnih investitora.³⁹

4.7. Sudjelovanje u raspodjeli monetarnog prihoda eurosustava

Nakon što Hrvatska uvede euro, HNB će dobiti pravo sudjelovanja u godišnjoj raspodjeli monetarnog prihoda na razini Eurosustava koji bi trebao pozitivno utjecati na višak prihoda nad rashodima koji će HNB prenijeti u državni proračun. Uvođenjem eura zemlja odbacuje svoje pravo izdavanja nacionalne valute, a time i pravo prikupljanja vlastite emisijske dobiti. Unatoč tome, monetarni prihod središnje banke mogao bi porasti nakon uvođenja eura jer će Hrvatska steći pravo na udio ukupnih novčanih prihoda Eurosustava. Monetarni prihodi Eurosustava temelje se na specifičnoj strukturi bilance HNB-a i značaju eurizacije za hrvatsko gospodarstvo.

³⁹ Vlada Republike Hrvatske, HNB, (2018): Strategy for the adoption of the euro in the Republic of Croatia, str. 28-30

S obzirom da su strane mjenjačke intervencije dominantan izvor stvaranja primarnog novca u Hrvatskoj, čak 99% ukupne imovine HNB-a ima veze s međunarodnim pričuvama koje generiraju prinose od ulaganja i tako predstavljaju glavni izvor prihoda središnjih banaka. Istovremeno, plasmani banaka čine samo 1% ukupne aktive, a na toj osnovi se ne generiraju veliki novčani prihodi. Ulaskom u eurozonu HNB će steći pravo na udio u zajedničkom novčanom prihodu Eurosustava, dok u isto vrijeme održava glavninu svojih međunarodnih pričuva u obliku investicijskog portfelja koji će nastaviti stvarati prihod. Prema iskustvima usporedivih država članica eurozone, može se očekivati da će prinos HNB-a na ukupni zajednički novčani prihod biti znatno niži od iznosa dodijeljena mu kao dio godišnje raspodjele. Povećanje novčanih prihoda nakon uvođenja eura trebalo bi pozitivno utjecati na višak prihoda HNB-a nad rashodima, a time i iznosom kojim HNB godišnje doprinosi državnom proračunu.⁴⁰

4.8. Pristup mehanizmu financijske pomoći za zemlje europodručja

Članstvo u monetarnoj uniji omogućiti će Hrvatskoj pristup Europskom stabilnosnom mehanizmu (ESM) koji služi za pružanje pomoći članicama Unije koje se suočavaju s financijskim poteškoćama. Države članice koje su izgubile pristup financijskom tržištu mogu podnijeti zahtjev za kredit koji je uvjetovan provedbom programa makroekonomske prilagodbe. ESM također može pružiti podršku kupnjom državnih obveznica na primarnom ili sekundarnom tržištu te odobravanjem preventivnih kreditnih zajmova državama članicama koje se suočavaju s financijskim poteškoćama. ESM može također odobriti dokapitalizacijski zajam kreditnoj instituciji ili ga izravno dokapitalizirati kako bi se očuvala stabilnost financijskog sustava monetarne unije.

Ukupni kreditni kapacitet Europskog stabilnosnog mehanizma je 500 milijardi eura te su sredstva prikupljena izdavanjem vrijednosnih papira na financijskim tržištima. U svrhu prikupljanja sredstava ESM može sklopiti financijski aranžman s državama europodručja, financijskim institucijama ili trećim stranama. ESM se zadužuje po vrlo povoljnim uvjetima, odnosno uz određene korekcije uračunate u kamatnu stopu po kojoj se sredstva posuđuju državama članicama.

ESM privremeno služi kao zaštitni mehanizam za bankovnu uniju u slučaju nedovoljnog kapaciteta jedinstvenog sanacijskog fonda (SRF). Države članice eurozone koje također sudjeluju u bankovnoj uniji koriste ESM kao zajednički zaštitni mehanizam u slučaju jakih

⁴⁰ Vlada Republike Hrvatske, HNB, (2018): Strategy for the adoption of the euro in the Republic of Croatia, str. 30-31

poremećaja u bankarskom sustavu. ESM služeći kao dodatni zaštitni sloj za SRF je privremeno rješenje jer države članice su se obvezale uspostaviti stalni zajednički fiskalni zaštitni mehanizam do 2024. godine kada se očekuje da će SRF postignuti svoj puni kapacitet.⁴¹

5. NEDOSTATCI UVOĐENJA EURA

5.1. Gubitak neovisne monetarne politike

Uvođenjem eura kao nacionalne valute Hrvatska će u potpunosti izgubiti neovisnu monetarnu i tečajnu politiku. Umjesto toga, zajedno s ostalim nacionalnim središnjim bankama Eurosustava, HNB će sudjelovati u stvaranju zajedničke monetarne politike. Osim ekonomskog utjecaja na pretvorbu hrvatske kune u euro postoje i drugi čimbenici kao što je gubitak nacionalne valute kao simbola suvereniteta i nacionalnog identiteta. Što se tiče ekonomskog utjecaja postoje dva glavna problema koja mogu nastati gubitkom neovisne monetarne politike. Prvi problem je taj da zemlja više ne može koristiti vlastiti tečaj kao alat za poticanje konkurentnosti gospodarstva. Drugi problem se odnosi na mogućnost da zajednička monetarna politika određena od strane ECB, prvenstveno kroz kamatne stope može biti neadekvatna za zemlju ako koristi različiti poslovni plan od ostatka zemalja eurozone.

Glavna ograničenja za monetarnu i tečajnu politiku u malom gospodarstvu proizlaze iz njihove osjetljivosti na međunarodne tokove kapitala, zaduživanje u stranoj valuti i prijenos kretanja tečaja na potrošačke cijene. U uvjetima liberaliziranih kapitalnih računa male zemlje su pod utjecajem globalnog financijskog ciklusa i stoga su prisiljene prilagoditi se politici ključnih svjetskih središnjih banaka kako bi spriječili pretjerane špekulativne tokove kapitala koji bi mogli ugroziti njihovu financijsku stabilnost. Ovo posebno dolazi do izražaja u Hrvatskoj gdje je udio stranog vlasništva u bankarskom sustavu visok. Naime, banke u stranom vlasništvu mogu se zaduživati izravno od svojih roditelja od kojih je većina iz eurozone, što umanjuje učinkovitost kamatnih kanala monetarne politike HNB-a. Nadalje, većina malih zemalja se može zaduživati na međunarodnim tržištima samo u stranoj valuti pa nastoje izbjeći pretjeranu fluktuaciju svojih valuta što posljedično smanjuje prostor za aktivnu monetarnu i tečajnu

⁴¹ Vlada Republike Hrvatske, HNB, (2018): Strategy for the adoption of the euro in the Republic of Croatia, str. 31-32

politiku. Stabilnost tečaja u manjim zemljama je ključ stabilnosti cijena, s obzirom na visok udio uvezenog proizvoda u potrošačkoj kartici.

Gubitak neovisne monetarne politike ne predstavlja bitan trošak za Hrvatsku jer prostor za aktivno korištenje monetarne i tečajne politika je uvelike ograničena. Monetarna politika u Hrvatskoj temelji se na održavanju stabilnosti tečaja kune prema euru jer takav tečaj je nužan za očuvanje cjenovne i financijske stabilnosti. Međutim, kuna nije fiksirana na euro. Tečaj se formira na deviznom tržištu ovisno o ponudi i potražnji deviza. HNB intervenira kada želi spriječiti pretjeranu volatilitet tečaja. U razdoblju prije krize, HNB je ublažio jačanje kune i godinama nakon toga njegovo slabljenje. U takvom režimu tečaja HNB ne može utjecati na vrijednost kune prema drugim stranim valutama (američki dolar, funta sterlinga, švicarski franak itd.) jer je njihova vrijednost određena odnosom između eura i tih valuta na svjetskim tržištima. Politika relativno stabilne tečajne kune prema tečaju eura doprinosi stabilnosti cijena jer onemogućuje prijenos kretanja tečaja na cijenu uvezene robe i istovremeno predstavlja i sidro za inflacijska očekivanja. Stabilnost razmjene stopa također pomaže u očuvanju ukupne makroekonomske i financijske stabilnosti zbog visok stupanj euroizacije i visokog stupanja duga vezanog uz euro. Više izrazita deprecijacija kune povećala bi teret otplate duga, što bi znatno premašilo moguće pozitivne učinke poskupljenja konkurentnosti. Zbog toga Hrvatska ima sužen prostor za vođenje aktivne monetarne politike bilo kroz tečajni ili kamatni kanal. Dakle za Hrvatsku cijena odustajanja od neovisne monetarne politike je relativno niska.

Tečajna politika kojom je HNB ublažio jačanje tečaja kune u razdoblju prije krize, a čime je ublažila njezino slabljenje u godinama nakon krize nikada nije bila presudna za kretanje ukupne konkurentnosti hrvatskog gospodarstva. Međutim, slabljenje razmjene tečaja kune nakon listopada 2008. pridonio je poboljšanju cijene konkurentnosti koju bi bilo teže postići da je tečaj kune prema euru u tom je razdoblju bilo potpuno fiksiran. U ovom bi slučaju bila potrebna značajnija promjena relativnih cijena, odnosno slabija domaća inflacija, što bi bilo teško postići iz više razloga. Prvo, istraživanja HNB-a pokazuju da je inflacija u tom razdoblju prvenstveno određena vanjski čimbenici izvan utjecaja HNB-a. Drugo, to bi dovelo do ravnomjerno snažnijeg pritiska na smanjenje plaća i zaposlenosti, s obzirom da cijene određuju troškovi, prvenstveno troškovi rada. Međutim, teško je precizno utvrditi što bi se dogodilo budući da konkurentnost gospodarstva to čini neovisno samo o tečaju nego o brojnim ne cjenovnim čimbenicima.

Blage deprecijacije ostvarene u razdoblju nakon listopada 2008. potpomognute prigušenim domaćim potraživanjem, najviše je rezultiralo padom uvoza, dok je izvoz počeo snažno rasti

tek nakon ulaska u EU sredinom 2013., kada su trgovinske procedure s članicama EU napravljene puno lakše i puno brže. Osim toga, empirijska istraživanja nisu uspostavila jaku vezu između kretanja trgovine i pokazatelja cijena i troškova konkurentnosti u država članica EU. Izvoz je pod većim utjecajem ne cjenovnih čimbenika, kao što su produktivnost poduzeća i kvaliteta izvoznih proizvoda i usluga.

Rizik članstva u monetarnoj uniji leži u činjenici da monetarna politika ne mora odgovarati cikličkim potrebama gospodarstva određene države članice. Naime, ako se monetarna unija sastoji od većeg broj zemalja, vrlo je vjerojatno da će stope gospodarskog rasta i inflacije povremeno se razlikovati među zemljama tako da zajedničke monetarne politike neće moći zadovoljiti potrebe svih država članica. Na primjer, ako nekoliko država članica bilježi dinamičniji rast i jače inflatorne pritiske od ostatka unije, zajednička monetarna politika iz perspektive tih država može biti pretjerano ekspanzivna, tj. može dodatno pridonijeti pregrijavanju gospodarske aktivnosti. Neki ekonomisti smatraju da je ključna kamatna stopa ECB-a u prvoj polovici 2000. godine bila preniska za neke države članice europodručja koje su se suočile sa snažnim širenjem domaće potražnje. Može se pretpostaviti da bi gospodarska ekspanzija i kasnija recesija bile puno slabije da su te države članice mogle regulirati vlastite kamatne stope tijekom razdoblja snažnog rasta.

Poslovni ciklus u Hrvatskoj ipak je sinkroniziran s poslovnim ciklusom eurozone tako da zajednička monetarna politika ECB-a ne bi trebala negativno utjecati na hrvatsko gospodarstvo. Stupanj sinkronizacije poslovanja Hrvatskog ciklusa i poslovnih ciklusa ključnih država članica europodručja sličan je ili ujednačeno bolji od onog u drugim državama europodručja, pri čemu je primjetan trend rasta u sinkronizaciji poslovnog ciklusa tijekom vremena. Stvarno na gospodarsku aktivnost u Hrvatskoj dominantno utječu simetrični šokovi, tj. šokovi koji imaju usporediv učinak na gospodarsku aktivnost u Hrvatskoj i euro području.

Gubitak neovisne monetarne politike predstavlja još veći stres od potrebe vođenja odgovarajuće fiskalne politike. Fiskalna politika Hrvatske bila je do sada uglavnom prociklička. Razdoblje do početka globalne financijske krize obilježeno je ekspanzivnom fiskalnom politikom, dok je u razdoblju nakon 2009 karakter uglavnom bio restriktivan. Međutim, usred snažnog pada gospodarske aktivnosti i relativno visokih troškova zaduživanja, fiskalni naponi poduzeti za smanjenje deficita nisu bili dovoljni da zaustave brzo gomilanje javnog duga. Kako bi se zbog gubitka neovisne monetarne politike i smanjenja prevelikog javnog duga, Vlada provoditi protucikličku fiskalnu politiku. Odgovorna ekonomska politika u Hrvatskoj također treba pomoći novim postupcima gospodarskog upravljanja na razini EU, koji potiču aktivniju

provedbu mjera ekonomske politike usmjerenih na postizanje uravnoteženog gospodarskog rasta u državama članicama EU.⁴²

5.2. Povećanje razine cijena zbog troškova konverzije

Učinak konverzije nacionalnih valuta na rast cijene su inače vrlo niske. Imamo nekoliko važnih čimbenika koji objašnjavaju zašto konverzija nacionalne valute u euro može izazvati povećanje cijena. Jedan od istaknutih razloga je prelijevanje troškova konverzije. Osim toga, u tijeku pretvorbe korporacije često ne zaokružuju cijene simetrično tako da njihov iznos u eura dosežu novu atraktivnu razinu nego ih zaokružuju na višu brojku. Naime, značajan dio cijena formiran je na tzv. atraktivnoj razini koja uključuje zaokruživanje cijene kako bi plaćanje bilo praktično ili formiranje tako zvane psihološke cijene, koje utječu na potrošače tako da podcjenjuju troškove kupljenih proizvoda. Cijene također mogu biti podignute ako prevladava mišljenje da, kako bi se olakšalo potrošačima da ne koriste točnu stopu konverzije za konverziju novih cijena u staru valutu. Korporacije mogu iskoristiti ovu situaciju za povećanje cijena svojih proizvoda i usluga, odnosno njihove profitne marže.

Analize pokazuju da su učinci uvođenja eura na opću razinu inflacije bili relativno slabi (0,23 postotna boda u novim državama članicama) i privremeni (najizraženije su bile mjesec dana prije samog početka pretvorbe i tijekom mjeseca određenog za pretvorbu). Prema procjenama Eurostata, učinak konverzije nacionalnih valuta u euro na ukupni harmonizirani indeks potrošačkih cijena (HICP) za europodručje u cjelini, iznosi između 0,09 i 0,28 postotnih bodova u prosincu 2001. i siječnju 2002. (Tablica 1). Nadalje, gornji prag učinka pretvorbe na ukupni HICP u zemljama članicama koje su kasnije pristupile eurozoni također je ostao ispod 0,3 postotna boda, prema procjenama Eurostata. Ostala istraživanja koja pokrivaju euro za područje u cjelini procjenjuju da se učinak konverzije kreće od 0,05 do 0,34 postotnih bodova. Učinak konverzije razlikovao se među zemljama i bio je slabiji u zemljama koje su propisale obvezu dvostrukog isticanja cijena nekoliko mjeseci prije i nakon datuma konverzije.

Rezultati istraživanja koji se odnose na druge zemlje pokazuju da porast cijena usred konverzije zabilježen je u uslužnom sektoru i to s nižim brojem proizvoda koji se često kupuju. U procesu konverzije nacionalne valute u euro najviše su porasle: cijene usluga u restoranima i kafićima, cijene smještaja, frizerske usluge, razni popravci, usluge kemijskog čišćenja te rekreacijske i sportske usluge. Cijene robe nisu znatno poskupjele zbog konverzije. Nešto izraženiji učinak

⁴² Vlada Republike Hrvatske, HNB, (2018): Strategy for the adoption of the euro in the Republic of Croatia, str. 32-38

konverzije na rast cijena zabilježen je kod dobara koja se kupuju češće (pekarski proizvodi i novine) i istovremeno su relativno jeftini, tako da bi zaokruživanje njihovih cijena na nove atraktivne razine dovelo do znatnih skokova cijena. S druge strane, evidentirana je tendencija cijene robe veće vrijednosti, poput trajne robe zaokružiti naniže, što se pripisuje intenzivnoj konkurenciji na tim tržištima i tehnološkom napretku.

Iako je uvođenje eura imalo vrlo blagi učinak na ukupnu inflaciju, većina građana država članica europodručja smatraju da usvajanje eura izaziva značajan rast cijena. To je vidljivo iz značajnog povećanje raspona između razine inflacije koju percipiraju potrošači i stvarne inflacija mjerene službenim indeksom potrošačkih cijena u razdoblju nakon preračunavanja. Navedeno kao jedan od razloga zašto je percipirana inflacija bila znatno viša od stvarne inflacije u razdoblju nakon uvođenja eura u siječnju 2002. godine je da građani svoju percepciju razine inflacije obično temelje na kretanju cijena jeftinijih proizvoda koje kupuju češće i pokazalo se da porast ovih jeftinijih cijena u tom trenutku pretvorbe bio izraženiji. Povećanje u rasponu između percipirane i stvarne inflacije nakon konverzije može potaknuti negativan stav prema euru. Iskustva država članica koje imaju do sada uvedeni euro pokazuju da su potrošači ovo povećanje smatrali privremenim, s obzirom da nije došlo do porasta inflatornih očekivanja u isto vrijeme.⁴³

5.3. Rizik prekomjernih kapitalnih priljeva i akumulacija u makroekonomskoj neravnoteži

Na to ukazuju iskustva perifernih država članica eurozone nakon 2002. godine. Nakon pristupanja monetarnoj uniji zemlja može biti izložena snažnom kapitalnom priljevu i nagomilavanju unutarnjih i vanjskih neravnoteža. U pozadini snažnog priljeva kapitala u periferne države članice skriva se optimizam domaćih gospodarskih subjekata i stranih vjerovnika u odnosu na njihovu realnu konvergenciju. Osim toga, prevladavalo je mišljenje da je zajednička monetarna politika izjednačila rizike država članica, što je dovelo do zanemarivanja specifičnih ranjivosti pojedinih zemljama. Uspostava monetarne unije također je odmah eliminirala premije za valutni rizik i stabilizirana inflacijska očekivanja u perifernim članicama Unije. U takvim uvjetima prinosi na obveznice perifernih država članica značajno padaju. Smanjenje kamatnih stopa usred integracije financijskih tržišta i prociklička fiskalna politika dovode do snažne ekspanzije kreditiranja i pregrijavanja domaće potražnje u perifernim

⁴³ Vlada Republike Hrvatske, HNB, (2018): Strategy for the adoption of the euro in the Republic of Croatia, str. 38-41.

državama članicama i posljedično na pojavu značajnih makroekonomskih neravnoteža. Nakon globalne financijske krize u rujnu 2008., priljev kapitala i domaća potražnja su se iznenadno smanjile, što je izazvalo duboku i dugu recesiju u tim državama članicama. Ne-euro zemlje područja, uključujući Hrvatsku, također su zabilježile snažne priljeve kapitala prije izbijanje financijske krize. Obilni priljevi kapitala u zemlje srednje i istočne Europe bili su odraz globalnih financijskih uvjeta ali i domaćih čimbenika u obliku liberalizacije financijskih sustava i uklanjanje ograničenja kapitalnih transakcija u kontekstu procesa pristupanja ovih zemalja EU.⁴⁴

5.4. Jednokratni troškovi prijenosa

U vrijeme promjene valute, neposredno prije i ubrzo nakon usvajanje eura nastat će nekih jednokratnih troškova. Oni su povezani s nabavom, odnosno tiskanjem novih euro novčanica i kovanica, njihovom dodjelom te podizanjem novčanica i kovanica kune, kao i druge transakcije u gotovinskom prometu. Jednokratni troškovi također uključuju prilagodbe IT sustavu te računovodstvenom i izvještajnom sustavu za poslovne subjekte, kao i pravne prilagodbe kako bi se osigurao kontinuitet ugovora i financijskih instrumenata. Troškovi informativnih kampanja i obuke zaposlenika, posebno za financijske institucije koje imaju za cilj informirati širu javnost također su jednokratne i povezane s aktivnosti koje prethode stvarnoj promjeni valute.

Mogu se koristiti iskustva država članica koja su uvela euro glede procjene očekivanih iznosa jednokratnih troškova u Hrvatskoj. Procjenjuje se da je iznos jednokratnih troškova prelaska za zemlje koje su prve uvele euro kao sredstva plaćanja u 2002. godini iznosio oko 0,5% BDP-a..

Što se tiče Hrvatske, troškovi nekih od potrebnih aktivnosti i prilagodbi su niži nego u novim državama članicama koje su uvele euro. S obzirom visok stupanj euroizacije hrvatskog gospodarstva, kao i važnost turističkog sektora koji generira znatan priljev gotovine, domaći gospodarski subjekti imaju dobro iskustvo u korištenju eura. Stoga, jednokratni troškovi od tehničke prilagodbe pri uvođenju eura u Hrvatskoj mogli bi biti niži od troškova u drugim zemljama. Zahvaljujući činjenici da je značajan dio financijskih sredstava Hrvatskog sektora u vlasništvu institucija iz eurozone, IT i računovodstvene prilagodbe trebale bi biti relativno male s obzirom na to da djelomično mogu koristiti rješenja svojih vlasnika. Isto vrijedi i za tvrtke koje su dio stranih korporacija koje već posluju u eurozoni. S druge strane, s obzirom na visok

⁴⁴ Vlada Republike Hrvatske, HNB, (2018): Strategy for the adoption of the euro in the Republic of Croatia, str. 41-42.

udio malih i srednjih poduzeća u gospodarstvu, ukupni jednokratni troškovi prilagodbe mogu biti relativno veći. Time će se pružiti prilika domaćim tvrtkama da ponude programska rješenja i druge usluge povezane s uvođenjem eura, čime se smanjuje neto trošak konverzije. Hrvatska ima dragocjeno iskustvo promjene valute od vremena uvođenja hrvatske kune 1994. To će sigurno doprinijeti cijeloj proceduri prelaska s kune kako bi euro bio učinkovit i uspješan. Važnost ovog specifičnog iskustva potkrepljuje činjenica da su se neke od novih članica EU u nekim aspektima svojih praktičnih priprema za uvođenje eura oslanjale na hrvatsko iskustvo.⁴⁵

5.5. Sudjelovanje u pružanju financijske pomoći drugim državama članicama

Dok stječu pravo pristupa instrumentu financijske pomoći europodručja s jedne strane, s druge je Hrvatska obvezna sudjelovati u troškovima povezan sa zajedničkom pomoći drugim državama članicama europodručja. Glavni takav trošak je uplata utvrđenog iznosa u ESM uplaćeni kapital od poslije uvođenjem eura zemlja postaje dioničar ESM-a i jamči da će uplatiti preostali dio upisanog kapitala ESM-a ako javiti se potreba.

Udio države članice u kapitalu ESM-a utvrđuje se u skladu s ključ upisa kapitala ECB-a. Činjenica da sve države članice nisu jednake razvijena se uzima u obzir. Dakle, država članica s BDP-om ispod 75% EU prosjeka ima pravo koristiti mogućnost privremene korekcije ključ kapitalnog doprinosa. Korekcija se primjenjuje u razdoblju od 12 godina nakon datum usvajanja eura. Kada to razdoblje istekne, država članica mora platiti u preostalom iznosu do punog iznosa predviđenog upisanog kapitala.

Trošak sudjelovanja u mehanizmu pomoći članicama europodručja Države, kada bi Hrvatska ušla u eurozonu 2016. godine, to bi iznosilo oko 425 milijuna eura. Hrvatska bi trebala platiti u tom iznosu, što uključuje i ispravak kapitala iznos zbog relativno nižeg dohotka u odnosu na prosjek EU, od državnog proračuna kroz više godina, točnije u pet rata od cca 85 milijuna eura. Nakon isteka prijelaznog razdoblja od 12 godina Hrvatska više ne bi imala pravo na korektivni faktor te bi bila podložna isplati preostali iznos do ukupne brojke od 690 milijuna eura. Osim toga, svi Član Države mogu biti pozvane na uplatu većeg iznosa kapitala, u skladu s upisnog ključa i do visine upisanog kapitala. Oni također dijele potencijalne obveze koje bi mogle nastati iz zajma državi članici u slučaju da nije u stanju to otplatiti. Naime, prvo se pokrivaju gubici nastali kao posljedica poslovanja ESM-a iz rezervnog fonda u koji ESM uplaćuje dio svoje dobiti i zatim iz uplaćenog kapitala, te u konačnici iz odgovarajućeg iznosa neuplaćenog

⁴⁵ Vlada Republike Hrvatske, HNB, (2018): Strategy for the adoption of the euro in the Republic of Croatia, str. 42-43.

upisani kapital podložan pozivu državama članicama europodručja. Udio ESM-a upisani kapital za koji jamči Hrvatska procjenjuje se na oko 6,03 milijarde eura. Međutim, vjerojatnost da će države članice biti pozvane da uplate ukupni upisani kapital je izuzetno nizak. Slične mehanizme jamstva koriste i druge međunarodne financijske institucije, poput Svjetske banke i Europske investicijske banke čiji je član i Hrvatska. Države članice obično ne uplaćuju sredstva za njih jamstva. Glavna svrha jamstva je osigurati najviši kreditni rejting što ovim institucijama osigurava vrlo povoljne uvjete tržišnog financiranja.⁴⁶

⁴⁶ Vlada Republike Hrvatske, HNB, (2018): Strategy for the adoption of the euro in the Republic of Croatia, str. 44-45.

6. ZAKLJUČAK

Nakon ulaska Hrvatske u Europsku Uniju 2013. godine tema usvajanja eura je postala aktualna. Već od tada počinje priprema za uvođenje eura koja će biti realizirana dana 1. siječnja 2023. godine. Kako bi zemlja uopće mogla usvojiti euro mora ispuniti kriterije iz *Maastrichta*. Naime, već od 2016. godine Hrvatska je uspjela ispuniti sve Maastrichtske kriterije osim kriterija vezanog za stabilnost tečaja. Kriterij za stabilnost cijena kojeg smo već objasnili u ovom radu nije bio ispunjen. Naime, Hrvatska je trebala provesti najmanje dvije godine u tečajnom mehanizmu ERM II. U srpnju 2020. godine Hrvatska se pridružila ERM II te kasnije i ispunila navedeni kriterij. Tokom priprema za uvođenje eura mnogi građani su paničarili te govorili kako je uvođenje eura loše za Hrvatsku i gospodarstvo. Mnogi građani Hrvatske vole se sjetiti situacije u Grčkoj i Sloveniji tokom uvođenja eura te govore kako će se nama isto dogoditi jer uvodimo euro u najgore vrijeme pred recesiju, moramo znati da je kriza dulje trajala u Hrvatskoj, čak pet godina za razliku od Slovenije koja je ranije izišla iz nje. Na temelju istraživanja potpora od strane Slovenije za euro je suprotna od očekivane. Naime, potpora nikad nije znatno pala u tom periodu te i dalje je najveća u Europskoj uniji. Slovenci znaju da su ostali koristiti staru slabiju valutu, da bi razdoblje krize bilo znatno gore te da ih je euro izbavio iz veće krize.

Sada se bliži razdoblje finalizacije ovog strateškog cilja, a navedeni prednosti i nedostaci su detaljno objašnjeni u ovom radu. Kao što vidimo dosta je veći broj prednosti u odnosu na nedostatke, a sve zapravo ovisi o gospodarstvu. Kao glavni nedostatak uvođenja eura navodi se gubitak monetarnog suvereniteta, no moramo se sjetiti kako Hrvatska nikada nije iskoristila priliku tečaja kao instrumenta monetarne politike dok su druge tranzicijske zemlje pomoću toga rasle dosta brže od Hrvatske. Naime, svi učinci uvođenja eura će kratkoročno biti pozitivni, a dugoročno će najviše ovisiti o mogućnostima Hrvatske te promjenama u gospodarstvu.

SAŽETAK

Glavna cilj rada je bio odrediti prednosti i nedostatke uvođenja eura za Hrvatsku. Prolaskom kroz povijest Europske unije te kroz proces kreiranja nove zajedničke valute u radu se preciznije definira i prezentira utjecaj uvođenja eura na zemlje članice Europske unije. Kao najveće prednosti navedeno je uklanjanje valutnog rizika, smanjenje kamatnih stopa, smanjenje rizika od izbijanja valutne i bankarske krize, poticanje međunarodnih investicija i trgovine, pristup financijskoj pomoći europodručja te sudjelovanje u raspodjeli monetarnog prihoda. Među nedostacima uvođenja eura navodi se gubitak neovisne monetarne politike, povećanje razine cijena zbog troškova konverzije, jednokratni troškovi prijenosa, sudjelovanje u pružanju financijske pomoći drugim državama članicama te rizik prekomjernih kapitalnih priljeva i akumulacija u makroekonomskoj neravnoteži.

Ključne riječi: euro, Europska Unija, valuta, kamatne stope, gospodarstvo, eurozona, monetarna politika

SUMMARY

Main goal of this paper was to determine advantages and disadvantages of euro adoption for Croatia. By going through history of European Union and through creation process of new union's currency, the paper more precisely defines and presents the impact of euro adoption for a country in European union. As the main advantages of euro adoption we have listed elimination of currency risk, reduction of rates, lower risk of currency and banking crisis, stimulus of international trade and investments, access to financial assistance and allocation of the monetary income. As disadvantages of euro adoption we have listed as main problems loss of independent monetary policy, increase in the prices due to conversion, changeover costs, participation in providing financial assistance and risk of excessive capital inflows and accumulation of macroeconomic imbalances.

Key words: euro, European Union, currency, interest rates, economy, eurozone, monetary policy

LITERATURA:

1. Čehulić Z., Hrbić R. (2019): The impact of adopting the euro on the Croatian economy: What can be learned from other countries ? str. 73-78
2. Čehulić Z., Hrbić R. (2019): The impact of adopting the euro on the Croatian economy: What can be learned from other countries ? str. 79
3. Čehulić Z., Hrbić R. (2019): The impact of adopting the euro on the Croatian economy: What can be learned from other countries ? str. 79-80
4. Čehulić Z., Hrbić R. (2019): The impact of adopting the euro on the Croatian economy: What can be learned from other countries ? str. 80-81
5. Internet, raspoloživo na: https://european-union.europa.eu/principles-countries-history/history-eu/1945-59_hr [13.05.2022]
6. Internet, raspoloživo na: https://european-union.europa.eu/principles-countries-history/history-eu/1945-59/schuman-declaration-may-1950_hr [13.05.2022]
7. Internet, raspoloživo na: https://european-union.europa.eu/principles-countries-history/symbols/europe-day_hr [14.05.2022]
8. Internet, raspoloživo na: https://hr.wikipedia.org/wiki/Europska_ekonomska_zajednica [14.05.2022]
9. Internet, raspoloživo na: https://hr.wikipedia.org/wiki/Europska_zajednica_za_atomsku_energiju [14.05.2022]
10. Internet, raspoloživo na: <https://www.europarl.europa.eu/factsheets/hr/sheet/11/the-european-parliament-historical-background> [14.05.2022]
11. Internet, raspoloživo na: https://european-union.europa.eu/principles-countries-history/history-eu/1960-69_hr [14.05.2022]
12. Internet, raspoloživo na: <https://www.efta.int/about-efta/european-free-trade-association> [14.05.2022]
13. Internet, raspoloživo na: https://ec.europa.eu/info/food-farming-fisheries/key-policies/common-agricultural-policy/cap-glance_hr [14.05.2022]
14. Internet, raspoloživo na: https://european-union.europa.eu/principles-countries-history/history-eu/1960-69_hr [14.05.2022]
15. Internet, raspoloživo na: <https://www.europarl.europa.eu/about-parliament/hr/in-the-past/the-parliament-and-the-treaties/merger-treaty> [14.05.2022]

16. Internet, raspoloživo na: https://european-union.europa.eu/priorities-and-actions/actions-topic/customs_hr [14.05.2022]
17. Internet, raspoloživo na: <https://www.eea.europa.eu/environmental-time-line/1970s> [14.05.2022]
18. Internet, raspoloživo na: <https://www.unep.org/about-un-environment> [20.05.2022]
19. Internet, raspoloživo na: <https://www.eea.europa.eu/environmental-time-line/1970s> . [20.05.2022]
20. Internet, raspoloživo na: https://european-union.europa.eu/principles-countries-history/history-eu/1980-89_hr [20.05.2022]
21. Internet, raspoloživo na: <https://www.history.com/topics/cold-war/berlin-wall#:~:text=at%20high%20speeds.-,The%20Berlin%20Wall%3A%20The%20Fall%20of%20the%20Wall,to%20cross%20the%20country's%20borders.> [21.05.2022]
22. Internet, raspoloživo na: <https://www.britannica.com/topic/euro> . [21.05.2022]
23. Internet, raspoloživo na: <https://www.britannica.com/topic/euro> [21.05.2022]
24. Internet, raspoloživo na: <https://www.consilium.europa.eu/en/policies/joining-the-euro-area/convergence-criteria/> [21.05.2022]
25. Internet, raspoloživo na: <https://www.intereconomics.eu/contents/year/2011/number/5/article/greece-and-the-euro-the-chronicle-of-an-expected-collapse.html> [28.05.2022]
26. Internet, raspoloživo na: https://ec.europa.eu/regional_policy/hr/funding/cohesion-fund/ [28.05.2022]
27. Mintas-Hodak LJ. (ur.)(2004): Uvod u Europsku Uniju, Mate, Zagreb, str.4
28. Mintas-Hodak LJ. (ur.)(2004): Uvod u Europsku Uniju, Mate, Zagreb, str.5
29. Mintas-Hodak LJ. (ur.)(2004): Uvod u Europsku Uniju, Mate, Zagreb, str.337-338
30. Mintas-Hodak LJ. (ur.)(2004): Uvod u Europsku Uniju, Mate, Zagreb, str.265
31. Obadić A., Tica J., (ur.) 2016, Gospodarstvo Hrvatske, Ekonomski fakultet Sveučilišta u Zagrebu, Zagreb, str. 273
32. Obadić A., Tica J., (ur.) 2016, Gospodarstvo Hrvatske, Ekonomski fakultet Sveučilišta u Zagrebu, Zagreb, str. 274
33. Obadić A., Tica J., (ur.) 2016, Gospodarstvo Hrvatske, Ekonomski fakultet Sveučilišta u Zagrebu, Zagreb, str. 276

34. Vlada Republike Hrvatske, HNB, (2018): Strategy for the adoption of the euro in the Republic of Croatia, str. 13-18
35. Vlada Republike Hrvatske, HNB, (2018): Strategy for the adoption of the euro in the Republic of Croatia, str. 21-24
36. Vlada Republike Hrvatske, HNB, (2018): Strategy for the adoption of the euro in the Republic of Croatia, str. 24-26
37. Vlada Republike Hrvatske, HNB, (2018): Strategy for the adoption of the euro in the Republic of Croatia, str. 26-27
38. Vlada Republike Hrvatske, HNB, (2018): Strategy for the adoption of the euro in the Republic of Croatia, str. 27-28
39. Vlada Republike Hrvatske, HNB, (2018): Strategy for the adoption of the euro in the Republic of Croatia, str. 28-30
40. Vlada Republike Hrvatske, HNB, (2018): Strategy for the adoption of the euro in the Republic of Croatia, str. 30-31
41. Vlada Republike Hrvatske, HNB, (2018): Strategy for the adoption of the euro in the Republic of Croatia, str. 31-32
42. Vlada Republike Hrvatske, HNB, (2018): Strategy for the adoption of the euro in the Republic of Croatia, str. 32-38
43. Vlada Republike Hrvatske, HNB, (2018): Strategy for the adoption of the euro in the Republic of Croatia, str. 38-41.
44. Vlada Republike Hrvatske, HNB, (2018): Strategy for the adoption of the euro in the Republic of Croatia, str. 41-42.
45. Vlada Republike Hrvatske, HNB, (2018): Strategy for the adoption of the euro in the Republic of Croatia, str. 42-43.
46. Vlada Republike Hrvatske, HNB, (2018): Strategy for the adoption of the euro in the Republic of Croatia, str. 44-45.